

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

**SANITARIYA-EPIDEMIOLOGIK OSOYISHTALIK VA JAMOAT
SALOMATLIGI QO'MITASI**

**SANITARIYA-EPIDEMIOLOGIK OSOYISHTALIK VA JAMOAT
SALOMATLIGI SOHASIDAGI KADRLARNI QAYTA TAYYORLASH VA
ULARNING MALAKASINI OSHIRISH MARKAZI**

Ro'yxatga olindi:

№ IXT - 1090

« 26 » 03 2026-yil

Bilim sohasi: sog'liqni saqlash

O'TA XAVFLI INFEKSIYALAR BAKTERIOLOGIYASI
iqtisoslashitirish kursi

O'QUV DASTURI
(o'qish xajmi - 432 kredit)

Toshkent – 2026

TUZUVCHILAR:

Kurbanov B.J.	Sanitariya-epidemiologik osoyishtalik va jamoat salomatligi qo'mitasi rais o'rinbosari, t.f.d.
Norboyev X.N	Sanitariya-epidemiologik osoyishtalik va jamoat salomatligi qo'mitasi, Respublika o'lat profilaktika markazi direktori
Mirzabaev D.S.	Sanitariya-epidemiologik osoyishtalik va jamoat salomatligi qo'mitasi, Respublika o'lat profilaktika markazi direktor o'rinbosari, t.f.n.
Xudayqulov S.N	Sanitariya-epidemiologik osoyishtalik va jamoat salomatligi qo'mitasi, Respublika o'lat profilaktika markazi laboratoriya vrachi
Yodgorov O'.A.	Sanitariya-epidemiologik osoyishtalik va jamoat salomatligi sohasidagi kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish markazi direktori, PhD
Matyakubov M.B.	Sanitariya-epidemiologik osoyishtalik va jamoat salomatligi sohasidagi kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish markazi bo'lim boshlig'i, PhD

TAQRIZCHILAR:

Tursunova D.A.	Sanitariya-epidemiologik osoyishtalik va jamoat salomatligi qo'mitasi, vaksinalar logistikasi va immunoprofilaktika bo'lim boshlig'i, t.f.d.
Xamzayeva N.T.	Toshkent davlat tibbiyot universiteti Epidemiologiya kafedrasi katta o'qituvchisi, PhD

O'quv dasturi Sanitariya-epidemiologik osoyishtalik va jamoat salomatligi sohasida kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish markazi Kuzatuv Kengashida ko'rib chiqilgan va tasdiqlashga tavsiya etilgan.

2026-y « 23 » yanvar, bayonnoma № 1

Kengash raisi

O'.A.Yodgorov

O'quv dasturi Sog'liqni saqlash vazirligi huzuridagi Uzluksiz tibbiy-farmatsevtik ta'lim Portalining Muvofiqlashtiruvchi kengashida tasdiqlangan.

2026-y « 26 » dekabr, bayonnoma № 6

Kengash raisi

X.A.Akilov

Kirish

Sogʻliqni saqlash sohasidagi eng muhim vazifalardan biri yuqumli kasalliklarga qarshi kurashning barcha shakllarini takomillashtirishdir. Ushbu maqsadga erishishda yuqumli kasalliklar patologiyasi va laborator diagnostikasi boʻyicha yaxshi bilim va koʻnikmalarga ega tibbiyot xodimlarini muvaffaqiyatli tayyorgarligi katta ahamiyatga ega.

“Oʻta xavfli infeksiyalar bakteriologiyasi” umumiy malaka oshirish oʻquv dasturi karantin va oʻta xavfli yuqumli kasalliklarda laboratoriya diagnostikasi yoʻnalishida faoliyat olib borayotgan shifokor bakteriologlarni har tomonlama yetuk, ijtimoiy-gumanitar, umumkasbiy fanlari boʻyicha yetarli bilim va koʻnikmalarga ega boʻlishlariga erishish, ular faoliyatini yanada takomillashtirish, karantin va oʻta xavfli yuqumli kasalliklar diagnostikasi boʻyicha yangi nazariy bilimlarni amaliy koʻnikmalar orqali mustaxkamlash va chuqur bilimlarni egallashga qaratilgan.

Mutaxassislik fanlari bloki har bir mavzu boʻyicha oʻquv materiallari tariflab berilgan va ushbu mavzuni toʻliq oʻzlashtirish hamda talabga muvofiq yetarli nazariy va amaliy bilimlarni egallash uchun zarur boʻlgan hajmda taqdim etilgan. Dasturda Oʻzbekiston Respublikasi Sogʻliqni saqlash vazirligi huzuridagi Sanitariya-epidemiologik osoyishtalik va jamoat salomatligi qoʻmitasi Respublika oʻlat profilaktika Markazining shifokorlarini malakaviy tavsifnomasi va lavozim yoʻriqnomalariga muvofiq, lozim boʻlgan yangi bilimlar va koʻnikmalarni (bilishi mumkin, bilishi lozim, bajara olishi kerak va qaysi amaliy koʻnikmalarni oʻzlashtirish lozim) yetarli darajada oʻzlashtirishga qaratilgan materiallar taqdim etilgan.

Maqsad.

Tibbiyot xodimlarining oʻta xavfli infeksiyalar mikrobiologik tekshiruv boʻyicha zamonaviy ilmiy va amaliy yutuqlar asosida kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish, mahalliy sogʻliqni saqlash sharoitlarini hisobga olgan holda yuqumli kasalliklarning oldini olish, erta tashxislash va samarali davolash tamoyillarini oʻrgatishdan iborat.

Vazifalar.

Mutaxassislarning oʻta xavfli infeksiyalar boʻyicha zamonaviy nazariy bilimlarini yangilash va chuqurlashtirish;

Laboratoriya sharoitida bioxavfsizlik qoidalar va biosafety talablarini toʻliq taʼminlash boʻyicha amaliy koʻnikmalarni rivojlantirish;

Ichki va tashqi sifat nazorati tizimlarini xalqaro standartlar asosida tashkil etish va yuritish boʻyicha bilim va koʻnikmalarni shakllantirish;

Oʻta xavfli infeksiyalar laborator diagnostikasi boʻyicha mavjud va zamonaviy usullar (ekspress diagnostika usullari hamda molekulyar-biologik va serologik tekshiruvlar)ni qoʻllash koʻnikmalarini rivojlantirish;

Ekspress diagnostika usullarini amaliyotda toʻgʻri qoʻllash boʻyicha amaliy malakalarni shakllantirish;

Oʻta xavfli infeksiyalar diagnostikasida PZR, IFA va boshqa zamonaviy laborator tekshirish usullarini standart talablar asosida qoʻllash koʻnikmalarini oʻzlashtirish;

O'ta xavfli infeksiyalar laborator diagnostikasi bo'yicha bayonnomalar, standart operatsion jarayonlar (SOP) va boshqa normativ hujjatlar bilan ishlash hamda ularga rioya etish ko'nikmalarini shakllantirish.

Ta'lim oluvchilar kontingenti:

Boshlang'ich ixtisoslashtirishda O'ta xavfli yuqumli kasalliklar bakteriologiyasi mutaxassisligini olgan shifokorlar.

O'quv dasturni o'zlashtira olishi uchun zarur bo'lgan tinglovchi kompetensiyasi:

- Mikrobiologiya fanining nazariy asoslari va amaliy tamoyillarini bilish;
- Infeksion patologiya, mikrobiologiya hamda mikroorganizmlar genetikasi bo'yicha fundamental bilimlarga ega bo'lish;
- O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi buyruqlari, klinik protokollar va amaldagi standartlar asosida amaliy faoliyat yurita olish;
- Laboratoriya ishlari bo'yicha umumiy xavfsizlik talablari, bioxavfsizlik qoidalari va laboratoriya standartlarini bilish hamda ularga rioya qilish ko'nikmalariga ega bo'lish;
- Milliy va xalqaro standartlarni tahlil qilish hamda ularni laboratoriya amaliyotida qo'llash kompetensiyalarini egallash.

Dasturning dolzarbligi:

O'ta xavfli infeksiyalar keltirib chiqaradigan yuqumli kasalliklar profilaktikasi va tashxislash, zamonaviy yo'nalishni qo'llashni kengaytirish, yuqori malakali va sifatli tibbiy xizmatni ko'rsatishga yo'naltirilgan tezkor, zamonaviy, protokollarga asoslangan sifatli yordam ko'rsatish, aholi salomatligini saqlash, mustahkamlash, aholi orasida tibbiy madaniyatni oshirish, profilaktika ishlarini yuqori saviyada olib borishda, nazoratini zamonaviy modellarini qo'llash motivatsiyasini oshirishga qaratilgan.

Dastur hajmi 432 kredit

O'qish shakli : an'anaviy ta'lim (gibrid formatda)

Mashg'ulotlarni o'tish tartibi:

Kunduzgi o'qish ishdan ajralgan holda

o'qish kuniga 8 kredit, mashg'ulotlar o'tkaziladigan vaqt

9.00 - 15.20. tushlik 40 daqiqa.

o'qish kuniga 6 kredit, mashg'ulotlar o'tkaziladigan vaqt

9.00 - 13.50. tushlik 40 daqiqa.

O'qish tugagandan so'ng beriladigan hujjat: o'quv dasturni tamomlagan va yakuniy attestatsiyani muvafaqqiyatli topshirgan tinglovchilarga "O'ta xavfli infeksiyalar bakteriologiyasi" bo'yicha Davlat namunasidagi guvohnoma taqdim etiladi.

Rejalashtirilayotgan ta'lim natijalaridan so'ng yangilanishi (egallashi) lozim bo'lgan kompetensiya: malakaviy xarakteristika bo'yicha umumiy va malakaviy ko'nikmalarini takomillashtiradi:

-O'ta xavfli infeksiyalarning mikrobiologik diagnostikasida birlamchi ekish jarayonini amalga oshirish, optimal va boyitilgan oziqa muhitlarini to'g'ri tanlash

hamda olingan koloniyalarning miqdoriy va sifat ko'rsatkichlarini klinik ahamiyati nuqtayi nazaridan tahlil qilish;

-O'ta xavfli infeksiyalarning molekulyar-genetik va serologik diagnostika usullarini zamonaviy laborator texnologiyalar asosida qo'llash hamda natijalarni to'g'ri talqin qilish;

-Laborator tekshiruv protokollarini (bayonnomalarini) ishlab chiqish, shakllantirish va amaliyotga joriy etish ko'nikmalariga ega bo'lish;

-Serologik laborator tekshiruv natijalarini tahlil qilish, ularni klinik-epidemiologik jihatdan baholash va patologik jarayonlarni erta aniqlash;

-O'ta xavfli infeksiyalar diagnostikasida laborator patogenlar bilan ishlash jarayonida bioxavfsizlik talablariga rioya qilish, xavfli vaziyatlarni aniqlash va ularning oldini olish choralari ko'rish.

O'ta xavfli infeksiyalar bakteriologiyasi ixtisoslashitirish kursi o'quv rejasi

№	Modul nomi va mavzular	Kredit	Ma'ruza	Amaliy yo'nalishdagi mashg'ulotlar			Attestatsiya
				Amaliy mashg'ulot	Laboratoriya ishi	Seminar	
1	Modul. Zamonaviy Mikrobiologiya va Immunologiya: Fundamental Nazariya, Molekulyar Diagnostika va Laboratoriya Sifat Menejmenti.	44	22	12	8		2
2	Modul. Zamonaviy epidemiologiyaning dolzarb masalalari: Yuqumli kasalliklar nazorati, tahlili va raqamli boshqaruv tizimlari.	22	6	12	2		2
3	Modul. Zoonoz infeksiyalar epizootologiyasi va vektor-biologiyasi: Fundamental asoslar, laboratoriya monitoringi va GIS-modellashtirish metodologiyasi.	48	12	16	18		2

4	Modul. Dezinfektologiya va tibbiy chiqindilar menejmenti: Infektsion xavfsizlik, sterilizatsiya va profilaktik tadbirlar metodologiyasi	20	6	6	6		2
5	Modul. I–II xavf guruhiga mansub patogenlar bilan ishlashda biologik xavfsizlik va himoya menejmenti: Metodologiya, xavfni baholash va amaliy xavfsizlik standartlari.	26	6	8	10		2
6	Modul. O‘ta xavfli infeksiyalar epidemiologiyasi va mikrobiologik diagnostikasi: Pandemik xavf-xatarlar tahlili, o‘choqlar monitoringi va xavfsizlik protokollari.	28	6	4	14		4
7	Modul. O‘ta xavfli va tabiiy o‘choqli infeksiyalar diagnostikasi: Klassik mikrobiologiyadan genomik nazorat va raqamli texnologiyalargacha	236	70	98	68		
Attestatsiya		8					8
JAMI		432	128	156	126		22

1. Modul. Zamonaviy Mikrobiologiya va Immunologiya: Fundamental Nazariya, Molekulyar Diagnostika va Laboratoriya Sifat Menejmenti.

Mikrobiologiya taraqqiyoti va tirik hujayralar klassifikatsiyasi tarixi. Viruslar. Bakteriyalar. Bakteriyalar sitologiyasi, fiziologiyasi va genetikasi. Bakteriyalarni ajratish va identifikatsiyasi umumiy prinsiplari. Immunitet tarifi, immunitet nazariyasining rivojlanishi bo‘yicha tarixiy ma’lumotlar. Infektsion immunologiya. Mikroorganizmlar antagonizmi va antibiotiklar. Mikroorganizmlar genetikasi. Molekulyar-genetik usullar. Laboratoriya jarayoni sifat talablari.

2 Modul. Zamonaviy epidemiologiya va kasalliklar nazorati, tahlili va raqamli boshqaruv tizimlari.

Umumiy epidemiologiyaning dolzarb masalalari va zamonaviy yo‘nalishlari. Yuqumli kasalliklarning tarqalish qonuniyatlari, yuqish omillari va oldini olish chora-tadbirlari. Epidemiologik surishtiruv o‘tkazish, kasallik holatlarini hisobga olish. Axborot almashish tartibi hamda epidemiologik nazoratni tashkil etish. Epidemiologik tahlil usullari. Yuqumli kasalliklar epidemiologik monitoringi axborot tizimi (YKEM). Vaksina logistikasini boshqarish tizimi (VLMIS) va Elektron emlash reestr (EIR). Tibbiy ko‘rik axborot tizimi.

3 Modul. Zoonoz infeksiyalar epizootologiyasi va vektor-biologiyasi: Fundamental asoslar, laboratoriya monitoringi va GIS-modellashtirish metodologiyasi.

Epizootologiya fan sifatida. Epizootologiya fanining predmeti, maqsadi va vazifalari. Epizootologiyaning rivojlanish tarixi, uning yutuqlari. Epizootologiyani rivojlantirishda mahalliy olimlarning roli. Epizootologiya usullari. Chorvachilikni rivojlantirishning hozirgi bosqichida epizootologiyaning vazifalari. Inson salomatligini odamlar va hayvonlar uchun umumiy kasalliklardan himoya qilish. Kemiruvchilar oilasi, avlodlari, turlari. Ularning asosiy diagnostik belgilari. Obligat transmissiv va fakultativ transmissiv kasalliklar. Kana, burgalarni, bitlarni asosiy morfologik va biologik xususiyatlarini o‘rganish, ektoparazitlarni yig‘ish va laboratoriyaga olib kelish tartibi. Transmissiv kasalliklar haqida umumiy tushunchalar. Kasallik qo‘zg‘atuvi va tashuvchilari biologiyasi, tashuvchilik mexanizmlarining umumiy xarakteristikasi. Transmissiv kasallik tashuvchilarning turlari va ularning o‘ziga xos epidemiologiyasi. Model natijalarini qayta ishlash vositasi sifatida matematik modellashtirishda GIS dan foydalanish.

4 Modul. Dezinfektologiya va tibbiy chiqindilar menejmenti: Infeksion xavfsizlik, sterilizatsiya va profilaktik tadbirlar metodologiyasi

Dezinfektologiyaning yuqumli kasalliklar tarqalishini oldini olishdagi o‘rni. Dezinfektologiyaning dolzarb masalalari, dezinfeksiya turlari (joriy, yakuniy va profilaktik), dezinfeksiya tadbirlarining mohiyati va ahamiyati. Joriy dezinfeksiya tadbirlari. Yakuniy dezinfeksiyaning mohiyati. Dezinfeksiya usullari – fizik, ximik. Sterilizatsiyani tibbiy buyumlar va asbob-uskunalarni tozalovda o‘tkazishdagi qoidalari. Sterilizatsiyaning tibbiyot amaliyotida qo‘llanilishi. Tibbiy chiqindilar bilan bog‘liq normativ-huquqiy hujjatlar mazmuni. Tibbiy chiqindilarning turlari va toifalar bo‘yicha tasnifi. Tibbiy chiqindilarni to‘g‘ri yig‘ish, vaqtincha saqlash, tashish hamda xavfsiz usullar orqali zararsizlantirish tartiblari. Deratizatsiya, dezinseksiya tushunchalarining ta‘rifi, usullari. Shaxsiy himoya vositalarining turlari va qo‘llash qoidalari. Tibbiy chiqindilar hajmini hisoblash va belgilangan hisobot hamda ro‘yxatga olish hujjatlarini to‘ldirish tartibi.

5 Modul. I–II xavf guruhiga mansub patogenlar bilan ishlashda biologik xavfsizlik va himoya menejmenti: Metodologiya, xavfni baholash va amaliy xavfsizlik standartlari.

Laboratoriyalarda I-II xavflilik guruhiga mansub patogen biologik agentlar bilan ishlashni tashkil etish talablari. Biologik xavfsizlik va biologik himoya asoslari. I-II xavf guruhidagi PBA bilan ishlashda biologik xavfsizlik qoidalari, biologik xavfsizlik shkaflari. Amaldagi shaxsiy himoya vositalari (ShXV) turlari. Biologik

xavfsizlik va biologik himoya tushunchalar. patogen biologik agentlarni xavf guruhlari bo'yicha tasniflash. I–II xavflilik guruhiga mansub mikroorganizmlarning xususiyatlarini tahlil qilish. Laboratoriya sharoitida biologik xavflarni aniqlash va baholash.

6 Modul. O'ta xavfli infeksiyalar epidemiologiyasi va mikrobiologik diagnostikasi: Pandemik xavf-xatarlar tahlili, o'choqlar monitoringi va xavfsizlik protokollari.

O'lat epidemiologiyasi va profilaktikasi. Vabo epidemiologiyasi va profilaktikasi. Kuydirgi epidemiologiyasi va profilaktikasi. Brutsellyoz epidemiologiyasi va profilaktikasi. Ichak iersinioz. Gemorragik isitmalar (QKGI misolida) epidemiologiyasi va profilaktikasi O'ta xavfli infeksiyalarni mikrobiologik tashxisi. Tezkor diagnostika usuli. Pandemiya va endemiyaning kelib chiqish sabablari. O'ta xavfli infeksiyalar o'chog'ida epidemiologik taxlil. O'ta xavfli infeksiyalar ishlash tartib qoidalari.

7 Modul. O'ta xavfli va tabiiy o'choqli infeksiyalar diagnostikasi: Klassik mikrobiologiyadan genomik nazorat va raqamli texnologiyalargacha

O'ta xavfli, tabiiy o'choqli va zoonoz yuqumli kasalliklarning epidemiologiyasi, etiologiyasi, klinikasi, diagnostikasi, profilaktikasi va epidemiyaga qarshi chora-tadbirlari. Kokklar va ichak infeksiyalarining laborator tashxisoti. O'lat va psevdotuberkulez laborator tashxisoti. Vabo laborator tashxisoti. Kuydirgi laborator tashxisoti. Qoraoqsoq laborator tashxisoti. Tulyaremiya laborator tashxisoti. Ichak iersinioz laborator tashxisoti. O'ta xavfli yuqumli kasalliklar qo'zg'atuvchilariga gumon qilingan, laboratoriyaga kelib tushgan namunalardan tashxisot. Laboratoriyada favqulodda holatlar (avariya – uning turlari) va ularda harakat ketma - ketligi. Laboratoriya tashxisoti natijalarini epidemiologik xizmatga taqdim etish. Laboratoriya ma'lumotlarining epidemiologik tahlildagi o'rni. Ekspress-testlar va ularning o'ta xavfli infeksiyalarda qo'llanilishi. Biosensor va mikroflyuid tizimlarining laboratoriya tashxisotidagi istiqbollari. Portativ laboratoriya uskunalarining imkoniyatlari. Klassik PZR va Real-time PZR usullarining o'ta xavfli infeksiyalarda qo'llanilishi. Genetik markerlar asosida qo'zg'atuvchilarni identifikatsiya qilish. Molekulyar tashxisotda kontaminatsiyani oldini olish. Genomik nazorat va sekvenirlashning ahamiyati. Serologik tashxisot, O'ta xavfli infeksiyalarda antigen va antitanalarni aniqlash: IFA, RIF, RA, RNGA, RNAg, RNAt usullarining qiyosiy tahlili. Serologik natijalarni baholash va interpretatsiya qilish. Kross-reaksiya va noto'g'ri ijobiy natijalar muammosi.

Attestatsiya

- boshlang'ich test
- oraliq nazorat
- yakuniy test
- yakuniy attestatsiya

Elektron shaklda taqdim etiladi

Dasturni amalga oshirishning tashkiliy-pedagogik ta'minoti

O'quv-amaliyot bazasi: Canitariya-epidemiologik osoyishtalik va jamoat salomatligi sohasidagi kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish markazi. Chilonzor tumani. Bunyodkor kuchasi, 46- uy.

Respublika o'lat profilaktika markazi. Shayxontoxur tumani. E.Boboxonov ko'chasi, 2- uy.

Dastur bo'yicha auditoriya mashg'ulotlarini o'tkazish uchun zarur jihozlar ro'yxati: ma'ruza o'tkazish xonasi, stol, stullar, kompyuter, proektor, doska, flipchart, marker. Amaliy mashg'ulotlar uchun zamonaviy jixozlangan laboratoriya. Diagnostikum, reaktivlar va ozuqa muxitlari.

Modullar bo'yicha tavsiya qilinadigan o'quv uslubiy hujjatlar-qo'llanma, protokol, milliy standart, tarqatma materiallar, nazorat savollari, qo'shimcha adabiyotlar, situatsion masalalar, elektron nusxada saqlanadi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Айкимбаев М.А., Аубакиров С.А, Бурделов А.С., Классовский Л.Н., Сержанов О.С. среднеазиатский пустынный природный очаг чумы. Алма-Ата, 1987, 206 с.

2. Бургасов П.Н., Черкасский В.Л., Марчук Л.М., Щербак Ю.Ф. Сибирская язва, М., 1970 г.

3. Бургасов П.Н. Холера Эльтор (руководство для врачей) М. Медицина, 1971 г.

4. Биргер М. И. справочник по микробиологическим и вирусологическим методам исследования. М., 1982.

5. Бруцеллёз. Под ред. Вершиловой. М., Медицина, 1972 г.

6. Вашков В. И., Вишняков С. В., Полежаев Е. Г., Тотчиле Ю. В., Туров И. С. Борьба с грызунами в городах и населенных пунктах сельской местности. М., Медицина, 1974 г.

7. Вилькович В. А. Руководство к практическим занятиям по дезинфекционному делу. М., Медицина, 1983 г.

8. Горькова А. В. И др., профилактика особо опасных инфекций. Саратов, 1968. 108 с.

9. «Инструкция по применению серологических методов диагностики при эпизоотологическом обследовании природных очагов чумы». Саратов, 1974 г.

10. «Инструкция по бактериологическому контролю питательных сред для выделения чумного микроба», Саратов, 1976 г.

11. «Инструкция и методические указания по лабораторной, клинической диагностике, профилактике и лечению сибирской язвы у людей». М., 1980 г.

12. Инструктивно – методические указание по лабораторной диагностике холеры., М.1984 г.

13. Правила “Биологической безопасности при работе с патогенными биологическими агентами I-II групп опасности” №012-3/0193. Ташкент 2011 год

14. Олсуфьев Н.Г., Таксономия, микробиология и лабораторная диагностика возбудителя туляремии. М. Медицина, 1975 г.

15. Основы лабораторной техники при работе с возбудителями особо опасных инфекций (методические указания). Алма-Ата, 1982 г.
16. Положение о медицинском (санитарном) досмотре в пунктах пропуска через государственную границу республики Узбекистан. Ташкент, 1992г.
17. Правила по эксплуатации и технике безопасности при работе на автоклавах. (Утв. В 1971г) в кн.: « справочник по охране труда работников здравоохранения». Изд. 3.- М, Медицина, 1975 г.
18. Псевдотуберкулез человека (этиология, эпидемиология, клиника, лабораторная диагностика, лечение и профилактика).методические указания. Владивосток, 1974 г.
19. Ривкус Ю.З., Наумов А.В., Хотько Н.И., Гельдыев А. Эпидемиология и профилактика чумы. Ашгабат, 1992, 240 с.
20. Справочник по особо опасным инфекциям. Черкасский Б.Л. - Москва 2018г
21. Медицинская микробиология, вирусология иммунология. Под редакцией академика НАН и НАМН Украины В.П.Широбокова /Винница Новая Книга 2018
22. Лабинская А.С., Блинкова Л.П., Ещина А.С., Анкирская А.С., "Частная медицинская микробиология с техникой микробиологических исследований" Москва 2020
23. Покровский В.И., Пак С.Г., Брико Н.И., Данилкин Б.К. «Инфекционные болезни и эпидемиология» 3-е издание, Москва 2016г
24. Biosafety in Microbiological and Biomedical Laboratories (BMBL) 5th Edition [HNS Publication No.(CDC) 5-th ed.,October 2018
25. Брико И.Н., Покровский «Эпидемиология», М.: ГЭОТАР - Медиа, 2015г, 368 с
26. Полежайева Г.Ц., Дзюба Г.Т., Скурихина Ю.Е. «Медицинская паразитология». Москва 2017г.
27. Мяндина Г. И., Тарасенко Е. В. «Медицинская паразитология». Учебное пособие М.: Практическая медицина 2015г 256с
28. Маннапова Р.Т. «Микробиология и микология. Особо опасные инфекционные болезни, микозы и микотоксикозы». Москва, 2020г с. 384.
29. Радченко Е.А., Абдикеримов М.М., Айткулуев Н.С. [и др.], «Особо опасные инфекции». Учебно-методическое пособие. Бишкек 2018г. с 119.
30. Chinese Center for Disease Control and Prevention. Guidelines for Personal Protection of Specific Groups [EB/OL]. (на китайском языке) (2020-03-09)[2020-03-15]
31. "WHO Guidance on Regulations for the Transport of Infectious Substances 2019 - 2020" (Рекомендации ВОЗ по правилам перевозки инфекционных материалов, 2019-2020 гг.). <https://www.who.int/ihr/publications/WHO-WHE-CPI-2019.20/en/>

32. Infection prevention and control of epidemic- and pandemic-prone acute respiratory infections in health care. WHO guidelines. Geneva: World Health Organization; 2014

33. (https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/112656/9789241507134_eng.pdf, по состоянию на 11 февраля 2020 г.).

34. ВОЗ. «Протокол исследования первых случаев заболевания новой коронавирусной инфекцией 2019 г. (COVID-19) и контактов». (First Few X - FFX). 2020г., 82 стр.
file:///C:/Users/USER/AppData/Local/Temp/Rar\$DIa0.094/2nd%20version%20of%20the FFX p rotocol copyedited-ru.pdf

35. Руководство по борьбе с инфекционными заболеваниями Автор: Дэвид Л. Хейманн, под ред. Издатель: Американская ассоциация общественного здравоохранения. 20 Январь 2015 .- С.729

36. Приказ МЗ РУз №25 от 25.01.2012г. «Ўзбекистан Республикасида вабо касаллиги устидан эпидемиологик назоратни янада такомиллаштириш тўғрисида»;

37. Приказ МЗ РУз №1 от 02.01.2002г. «О совершенствовании мер предотвращения возникновения, распространения и профилактики заболеваемости чумой в Республике»;

38. Приказ МЗ РУз №343 от 22.07.2003г. «О мерах по выявлению и профилактике туляремии в Республике Узбекистан»;

39. Приказ МЗ РУз № 289 25.09.2009г. «Республикада Крим-Конго геморрагик иситмаси касаллигига қарши олиб бориладиган чора-тадбирларни такомиллаштириш тугрисида»

40. Методические указания «Контроль диагностических питательных сред по биологическим показателям для возбудителей чумы, холеры, сибирской язвы, туляремии, бруцеллеза, легионеллеза». Ташкент, 2007г.

41. Услубий қўлланма «Биологик омиллар қўлланилган ҳолда террористик ҳаракатлар амалга оширилганда эпидемияга қарши чора-тадбирларни ташкил қилиш ва ўтказиш». Тошкент, 2004г.

42. Международные Медико-санитарные правила (2005г.) второе издание, ВОЗ.

43. Практическое руководство по биологической безопасности в лабораторных условиях, третье издание, ВОЗ, 2004г.

44. Инструктивно-методические материалы по применению серологических методов диагностики при эпизоотологическом обследовании природных очагов чумы. Москва, 1983г.

Internet saytlar.

<http://lex.uz>. – O‘zbekiston Respublikasining normativ-huquqiy hujjatlari to‘g‘risidagi ma’lumotlar milliy bazasi.

<https://gov.uz/oz/sanepid/pages/sanitariya-va-gigiena-me-yorlari-hamda-qoidalari>

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/> _Pubmed ma’lumotlar bazasida sog‘liqni saqlash ma’lumotlarini qidirishning universal tizimi AQSh milliy tibbiyot kutubxonasining elektron resurs bazasi.

<https://www.who.int.> -Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti
<https://www.who.int/ru/publications/i/item/9789241580496>. Xalqaro sog‘liqni
saqlash qoidalari (2005)
<https://www.biosecuritycentral.org>
<https://russian.iomcworld.org/scholarly/biological-safety-journals-articles-ppts-list-2159.html>
www.epidemiolog.ru
<https://biosafety.kz/>
<https://dspace.zsmu.edu.ua/bitstream/123456789/3877/3/Particularly%20dangerous%20infections.pdf>
<https://www.nfid.org/infectious-diseases/>